

Darbs ar tekstu/ tekstpratība (Interaction with texts (DARTs))

«Efektīvs mācību process- atslēga ikviena izaugsmei»
2025.gada 24.oktobrī

Gaida Fengāne

Balvu Valsts ģimnāzija

- Tekspratība- aktuāla tēma mūsdienu izglītībā.
- Teksta lasīšanas un izpratnes prasmes kļūst arvien nozīmīgākas.
- Tā palīdz skolēniem attīstīt kritisko domāšanu un spēju izmantot pierādījumus.
- Attīstot lasītprasmi un tekstpratību, tiek veicinātas skolēnu intelektuālās spējas kopumā un uzlabots mācību sniegums.

Tekstpratība un mācību saturs

- Viens no mācību satura svarīgākajiem jautājumiem, kas caurauž jauno mācību programmu no pirmsskolas līdz pat vidusskolas posmam.
- Tekstpratība un tekstveide - teksta izmantošanas divas puses.
- Tekstpratību veido prasme uztvert (lasīt, klausīties, vērot), saprast un jēgpilni interpretēt iegūto informāciju.
- Tekstveides apguves saturs ir saistīts ar teksta radīšanu mutvārdos un rakstos.
- Bez labas tekstpratības nav iespējama tekstveides prasme.

Skola2030 valodu jomas vecākais eksperts Arvils Šalme

Tekstpratība

- Pratību kopums, kas nepieciešams, lai cilvēks spētu prasmīgi un mērķtiecīgi darboties ar daudzveidīgiem tekstiem dažādās dzīves situācijās klātienē un tiešsaistē.

Tekstpratību ietekmē trīs savstarpēji saistīti procesi:

- **protekstuālais iedevums** (tekstu vērošana, lasīšana un klausīšanās),
- **tekstuālā apstrāde** (teksta galveno domu, ideju ...padziļināta izpratne, kritiska novērtēšana un interpretēšana dažādos ...kontekstos)
- un **tekstuālais atdevums** (iegūtās informācijas, ideju un pārdomu mērķtiecīga iesaistīšana jaunu mutvārdu, rakstveida vai multimodālu tekstu izveidē (runāšana, rakstīšana, ilustrēšana) un to lietošana atšķirīgiem mērķiem un vajadzībām).

<https://enciklopedija.lv/skirklis/132418-tekstprat%C4%ABba>

DARTs

- What are **directed activities related to texts** (DARTs)?

DARTs are activities which get students to interact with texts.

Their aim is to improve students' reading comprehension and to make them critical readers. They can be done by individual students or in groups.

<https://www.teachingenglish.org.uk/professional-development/teachers/managing-resources/articles/interacting-texts-directed-activities>

Reconstruction activities

- Text completion (Fill in missing words, phrases or sentences.)
- Sequencing (Arrange jumbled segments of text in a logical or time sequence.)
- Grouping (Group segments of text according to categories.)
- Table completion (Fill in the cells of a table that has row and column headings, or provide row and column headings where cells have already been filled in.)
- Diagram completion (Complete an unfinished diagram or label a finished diagram.)
- Prediction activities (Write the next step or stage of a text, or end the text.)

Analysis activities

- Text marking (Find and underline parts of the text that have a particular meaning or contain particular information.)
- Text segmenting and labelling (Break the text into meaningful chunks and label each chunk.)
- Table construction (Draw a table. Use the information in the text to decide on row and column headings and to fill in the cells.)
- Diagram construction (Construct a diagram that explains the meaning of the text. For example, draw a flow chart for a text that explains a process, or a branch diagram for a text that describes how something is classified.)
- Questioning (Answer the teacher's questions or develop questions about the text.)
- Summarizing

Pieredzes stāsts: Aktivitātes darbam ar tekstu

1. Klausies, atceries, atstāsti! (Listen, remember and retell)!

Darba gaita:

- Skolotājs izvēlas tekstu (dažādas grūtības pakāpes: pielāgots/atbilstošs tēmai, mācot gramatiku, vārdu krājumu u.c.)
- Tad izvēlas vairākus vārdus tekstā (piem.atslēgas vārdi u.c., šos vārdus uzraksta un ieliek aploksnē)
- Darbs tiek veikts grupās/pāros
- Skolotājs lasa tekstu (1x/2x) un katra grupa/pāris saņem aploksni un izkārtā aploksnē esošos vārdus uz sola
- Uzdevums skolēniem: 1.saliec dotos vārdus secībā
2. atstāsti dzirdēto tekstu

2. Sešas domāšanas cepures (Edvards de Bono)

(Six Thinking Hats)

- ✓ Cilvēks vienlaicīgi nevar darīt vairākas lietas, tāpēc ir jānošķir emocijas no loģikas, radošums no informācijas un pozitīvā domāšana no kritikas.
- ✓ Sešu domāšanas cepuru metodi visveiksmīgāk var izmantot grupā, jo tad tiek iesaistīta katra grupas dalībnieka zināšanas, pieredze un spējas, kas virzītas uz konkrētas problēmas atrisinājumu.
- ✓ Uzliekot galvā vienu no cepurēm tiek aktivizēta noteikta tipa domāšana.
- ✓ Cepure ilustrē lomu, kuru esam uzņēmušies konkrētā brīdī.
- ✓ Cepuri var viegli uzlikt, noņemt un tā ir visiem pamanāma.

Kad izmantot šo metodi?

Lai aplūkotu problēmu/situāciju un/vai potenciālos risinājumus/idejas no dažādiem aspektiem.

Kā izmantot? Darba gaita:

- 1.variants:

- Uzdevums tiek veikts grupās.
- Grupā (6 skolēni) katrs skolēns, izvēlas attiecīgas krāsas «cepuri» un sāk domāt, kādā no noteiktajiem domāšanas veidiem.
- Katrs dalībnieks apspriež ideju/pamato savu viedokli, vadoties pēc savas «cepures».
- Kad notiek saruna klasē, runā katrs skolēns no grupas, atbilstoši izvēlētajai cepurei (piem. vispirms tie, kuri izvēlējās balto cepuri: nosaucot faktus, u.t.t.)

Skolēna uzdevums: dotajā laikā, sagatavo atbildi, atbilstoši izvēlētajai lomai.

- 2. variants: Visa grupa kopīgi apspriež ideju no konkrētās cepures aspekta.

Cepure	Skaidrojums	Pielietojums
	Objektīvi fakti (fokusējas uz pieejamajiem datiem. Aplūko informāciju, kas ir pieejama un apdomā, ko no tās var mācīties)	Informācijas apkopošana no dažādiem avotiem
	Kritiska negatīvo aspektu izvērtēšana (Viss tiek izvērtēts piesardzīgi. Tiek aplūkots, kāpēc kaut kas var neizdoties. Šī cepure ir būtiska, jo tā ļauj apzināt vājos punktus)	“Velna advokāta” tēlošana. Izskaidrot, kāpēc kaut kas nestrādās
	Jaunas idejas, kreatīva attieksme (iespējams attīstīt radošus risinājumus problēmām. Šo cepuri raksturo brīvs domāšanas ceļš bez kritikas. Atslēgas vārdi ir alternatīvas, jaunas idejas un iespējas)	Piedāvāt iespējas un idejas
	Sajūtas, emocionāls skatījums(Problēmas tiek aplūkotas, izmantojot intuīciju un emocijas. Šajā posmā iespējams apdomāt kā uz konkrētu risinājumu, problēmu emocionāli reaģēs citi)	Izskaidrot sajūtas un izjūtas
	Optimisms: iespēju un ieguvumu apzināšana un plānošana (Dzeltenā domāšanas cepure ļauj virzīties uz priekšu arī sarežģītās situācijās, kad viss šķiet drūmi)	Būt pozitīvam, atbalstošam
	Kontrole un procesa novērtēšana (Kalpo kā kontroles mehānisms. Kad šajā procesā aprūkst ideju, tas var dot komandu zaļās cepures domāšanai, bet, kad nepieciešami kritisko faktoru novērtējums, talkā jāaicina melnās cepures domāšana u.c)	Izmantot racionalitāti, loģiku, intelektu

Paldies par uzmanību!

